

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧИННИК КУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ МІСТА

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті здійснюється філософський аналіз культурних трансформацій міста в умовах інформатизації суспільства на рубежі ХХ-ХХІ ст. та встановлюються їхні особливості.

Ключові слова: інформатизація, інформаційне суспільство, культурні трансформації, засоби масової інформації.

Вступ

Актуальність досліджень культурних трансформацій міського життя в контексті інформатизації суспільства викликана тими зрушеннями, які відбуваються у всіх сферах життя сучасного міста. Інформатизація все більше наповнює життя сучасного соціуму, що поступово вступає в нову еру, яку прийнято називати інформаційною цивілізацією. Це призводить до зростання ролі розумової праці і зменшення частки фізичної праці, посилення ролі цифрових засобів масової комунікації, соціального спілкування. Змінюється спосіб життя людей, виникають нові парадигми економіки, політики, управління, що, в свою чергу, призводить до культурних трансформацій міста.

Інформаційне суспільство – суспільство, в якому головним ресурсом є інформація, що виникає внаслідок інформаційно-комп'ютерної революції і базується на інтегрованих системах зв'язку. Дане поняття виникло ще у другій половині ХХ ст., коли почали виникати електронні засоби масової інформації, передусім, телебачення. Завдяки цьому потрібні були спеціальні засоби обробки інформації, її збереження і використання, що сприяло інформатизації суспільства. Тому майбутню епоху в історії людства стали називати інформаційною або постіндустріальним суспільством. Американський футуролог Е. Тофлер зазначав, що людство вже пережило аграрну й індустріальну революції і стоїть на порозі інформаційної або «суперіндустріального суспільства» [1]. Стрімкий розвиток електронних засобів масової інформації призвів до зниження тиражів друкованої сфери. Міські жителі все менше читають друковані газети і все більше звертаються до електронних носіїв, розміщених у мережах. Це стимулювало виникнення нової сфери послуг – інтерне-кафе, інтернет-клубів тощо. Тобто інформатизація сприяла культурним зрушенням перш за все у містах, їхній інфраструктурі, архітектурі, засобах комунікації і т.п.

Аналіз досліджень і публікацій

Значний внесок у дослідження міста як соціальної системи зробили такі теоретики, як М. Вебер, В. Глазичев, Г. Зіммель, М. Кастельс, Х. Кокс, М. Лагуерр, Ч. Лендрі, Р. Парк, С. Сассен, Д. Харві, О. Шпенглер. Але в зазначених публікаціях не виявлялися особливості культурних трансформацій міста. Цих проблем торкалися побіжно, але спеціально вони не досліджувалися, чим і зумовлена дана стаття.

Постановка завдання

Метою статті є здійснення філософського аналізу культурних трансформацій міста в умовах інформатизації суспільства.

Основна частина

Сучасна цивілізація пов'язана з посиленням ін-

форматизації всіх без винятку соціальних практик і саме інформатизація стає найважливішим чинником поліпшення життя людей у місті. У сучасних культурних трансформаціях міста важливу роль відіграють не просто матеріальні чинники самі по собі, а й організаційно-інформаційні чинники – «порядки». Спосіб життя міських жителів залежить не стільки від кількості отриманого хліба, м'яса, одягу, скільки від рівня надання послуг, культури, освіти, від організації побуту й роботи. Розвиток комп'ютерних технологій, засобів зв'язку, збереження і передачі інформації дозволяє здійснити перехід до безпаперового суспільства, в якому інформаційний обмін між людьми здійснюється за допомогою електронної пошти, телекомунікацій, відеотелефону, а її збереження і обробка – за допомогою обчислювальної техніки.

Зміст інформатизації суспільства – забезпечення соціальних, економічних, правових, культурних і технологічних умов зберігання нових ідей, створення можливостей для кожної людини зафіксувати свої ідеї, зробивши їх доступними широким масам, а також створення умов для їхнього виконання. Отже, відчуження людини від природних засобів сприйняття навколишньої дійсності – це вже справа майже вирішена. Вся життєво важлива інформація в місті отримується із засобів масової інформації.

Останні охоплюють усі елементи культури: від виробництва і збереження до розподілу і споживання духовних цінностей, тим самим відображають не тільки реальність, а й конструюють її відповідно до певних норм. Слід відмітити й негативний вплив ЗМІ на культуру. Це виявляється, перш за все, в тому, що безпосереднє спілкування людей один з одним замінюється опосередкованими технічними засобами – гаджетами. Часто в громадському транспорті, місцях загального користування можна спостерігати, як міські жителі зовсім не звертають уваги один на одного, оскільки їхній мозок та руки зайняті різними технічними засобами – планшетами, мобільними телефонами тощо. Це призводить до негативних наслідків, а саме міжособистісне спілкування людей стає емоційно збідненим. До застосування інформаційних технологій люди з різних міст, а то й країн, писали листи, на їхню доставку йшло багато часу, це створювало деякі труднощі. Сьогодні, в епоху інформаційних технологій, ця проблема була вирішена: щоб підтримувати зв'язок з людиною із іншого міста достатньо мати вдома комп'ютер із підключеним безлімітним Інтернетом. Існує безліч комп'ютерних програм, які дозволяють підтримувати зв'язок із людьми з різних міст. Ці програми можуть передавати не тільки голосову інформацію, але й відео, яке працюватиме тільки за допомогою підключеної веб-камери.

Бурхливий розвиток новітніх технологій наприкі-

нці XX ст. сприяв появі нового всепроникного засобу масової інформації – Інтернету. Тоді як вчені різних країн сперечаються, чи варто відносити Інтернет до засобів масової інформації, глобальна комп'ютерна мережа планетарного масштабу швидко збирає, оперативно обробляє і майже одночасно розповсюджує надзвичайно великий обсяг найрізноманітнішої інформації на величезну територію практично безконтрольно. Інформація, передана через Інтернет, миттєво проходить тисячі кілометрів, долає державні кордони і забезпечує широке використання можливостей мультимедіа. Для багатьох учених поява Інтернету стала підставою говорити про перехід суспільства від індустріальної до інформаційної стадії розвитку.

Можливості оперативного обміну економічною, науково-технічною, культурною, політичною та іншою інформацією є безсумнівним благом сучасного міста. Без інтенсивного обміну інформацією, постійного інформаційного зв'язку з навколишнім середовищем неможливою є нормальна життєдіяльність людей в містах. Л. Дротянко справедливо відмітила, що перебуваючи у власній кімнаті, людина може бути безпосередньо причетною до політичних подій, які відбуваються за тисячі кілометрів [2, с. 212]. Завдяки цьому молоді люди з різних міст одночасно можуть влаштовувати флешмоби на різну тематику. В основному так вони реагують на різні зміни у політичному і культурному житті.

З розвитком електронних засобів комунікації та інформаційних систем змінюється залежність між просторовою близькістю та виконанням функцій повсякденного життя – роботою, купівлею, турботою про здоров'я та освітою. Міста починають позбавлятися своєї функціональної необхідності. Тобто, якщо в попередні епохи в міста приїжджали з навколишніх сіл для торгівлі, то в інформаційну епоху торгівля набуває комп'ютерного вигляду – виникають інтернет-магазини, в яких через комп'ютерну мережу можна розглядати в режимі «online» необхідні товари і отримати відповідні послуги. Зменшується потреба в роботі, яка виконується в традиційний виробничий спосіб, оскільки багато видів роботи здійснюється за допомогою комунікаційних технологій вдома. З'являється робота через телекомунікації, породжена мережевими комп'ютерними центрами, які розташовані в промисловій зоні. Е. Тофлер у праці «Третя хвиля» так сформулював особливості інформатизації суспільства: «Ця «третя хвиля» несе із собою новий спосіб життя, заснований на інформаційних технологіях, де головна роль відводиться комп'ютеру, а замість звичайних офісів робочим місцем все більше стає «електронний котедж» [1]. Зважаючи на ці обставини можна сказати, що виникає децентралізація міста, яка веде до його культурних трансформацій.

Інформаційна епоха створює нову міську форму – інформаційне місто. Європейські міста концентрують у собі ділові центри, які складаються з інфраструктури телекомунікації, розвинутих послуг, офісного простору та навчальних інститутів. Вони процвітають завдяки обробці інформації, а не виробництву, та доповнюються туризмом, аеропортами, швидкісними магістралями – це вузли мережі, яка сполучає між собою міста. Отже, діловий центр існує не сам по собі, а завдяки зв'язкам з іншими населеними пунктами.

Центри міст формуються їхньою історією. Так, традиційні робочі квартали населені частіше працівниками сфери послуг і складають особливий простір. Він є найбільш вразливим і тому стає полем бою між представниками бізнесу та середнього класу, які роблять спроби перебудови та впровадження контркультур, намагаючись привласнити «корисну цінність міста» [3]. Через це в більшості міст центр забудований хаотично, в ньому є і бізнес-центри, й історичні архітектурні пам'ятки, і звичайні житлові будинки.

Процеси інформатизації суспільства ведуть до міської маргіналізації, оскільки нові види роботи більшою мірою притаманні місту і туди із сільської місцевості мігрують молоді люди, які хочуть набути сучасних спеціальностей, і вони приносять свої звичаї, сільські традиції тощо. Іншим аспектом маргіналізації є міжнародна міграція, яка призводить до виникнення нових субкультур, що негативно впливає на традиційну культуру самого міста. Міста в інформаційному суспільстві ризикують втратити до себе інтерес, втратити історичне значення. У цьому контексті слушно відмітив М. Кастель: «У той час, як влада створює функціональний простір потоків, суспільство руйнує свою історичну культуру до рівня локалізованої ідентичності, що відновлює значення міст тільки ціною руйнування комунікації між різними культурами і місцевостями. Міста і регіони зникають як соціально значимі місця» [4, с. 98]. Зважаючи на це, можемо не погодитись із тим, що виходом із такого стану є те, що містам потрібно бути здатними отримувати і переробляти нову інформацію – це спонукатиме до інтелектуального розвитку.

Сучасний етап переходу людства від індустріального суспільства до інформаційного висуває низку вимог до діяльності суб'єкта, які дають підставу говорити про деякі загальні підходи до формування інформаційної культури. Зі слів В. Розіна, інформатизація веде не просто до збільшення обсягу інформації, але й до принципово нової культури, нового типу суспільства: це складний процес, що включає в себе створення нових інформаційних технологій і зміну інших видів діяльності, форм організації, типів раціональності [5, с. 212-213]. Це говорить про те, що в містах запроваджують безкоштовний інтернет – WI-FI зони, який, у свою чергу, дозволяє міським жителям проводити дозвілля в парках, зонах відпочинку, фойє театрів та кінотеатрів без відриву від «всесвітньої павутини» і призводить до трансформації культурних закладів. Значну увагу привертають до себе інтернет-кафе, в яких городяни можуть не тільки випити кави, а й безкоштовно під'єднатися до Інтернету. З одного боку, скорочується безпосереднє спілкування через листи, через зустріч дома, але збільшує кількість відвідувачів, і інтернет-кафе стають все масовішими. В них організують ділові зустрічі, «online» конференції, змагання із відеоігр, культурні заходи тощо.

У молоді та людей середнього віку користуються популярністю кінотеатри. З приходом 3D технологій кінотеатри займають перші сходинки відвідування культурних закладів у міських жителів. Безкоштовний доступ до Інтернету в кафе кінотеатрів збільшує інтернет спілкування та передачу інформації. Це збільшує потік відвідувачів, так як завдяки сучасним гаджетам можливо зробити «селфі» на фоні кіноа-

фіші та прорекламувати фільм. Кінотеатри набувають нових форм під відкритим небом. Тобто в містах відводять спеціальну площадку, на якій встановлюють великий екран і транслюють фільм, а відвідувачі в своїх автомобілях налаштовують на радіо спеціальну хвилю, де йде озвучування фільму. Отже, мешканці та гості міста можуть індивідуально у своїх автомобілях переглядати фільми.

Починають набувати популярності такі заклади, як анти-кінотеатри. На відміну від класичних кінотеатрів, у них можна самому обрати фільм для перегляду, коли потрібно поставити на паузу. Це не тільки перегляд фільмів і цілий кінозал у власному розпорядженні, а також відеоігри, вечірки, LIVE-трансляції спортивних подій, кіно-побачення на двох, караоке тощо. В таких анти кінотеатрах можна влаштувати відпочинок на свій смак.

Усі ці культурні трансформації міста несуть у собі динамічний розвиток суспільства. Поряд із традиційними ресурсами, впроваджуються й інформаційні технології, що дозволяють створювати, та забезпечувати ефективні способи збереження інформації. При цьому головною передумовою успішного розвитку є інформатизація освіти. Оскільки більшість професійних навчальних закладів знаходиться в містах, то в них досить швидко впроваджуються комп'ютерні технології в процес викладання навчальних дисциплін. Світова практика розвитку та використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті демонструє тенденцію до зміни традиційних форм організації освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства. Отже, сучасними світовими тенденціями інформатизації освіти є:

- створення єдиного освітнього простору;
- активне запровадження нових засобів та методів навчання, що орієнтовані на використання інформаційних технологій;
- синтез засобів та методів традиційного та комп'ютерного навчання;
- розробка нового напрямку діяльності викладача – розробка інформаційних технологій та програмно-методичних комплексів.

За рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернету у студентів є можливість використовувати змішані методи навчання (як поза межами аудиторії, так і під час аудиторних занять) завдяки всебічному використанню соціальних мереж та вебсервісів. Також входить у практику спілкування під час аудиторних занять комплексне використання інтерактивних засобів навчання, симуляцій та віртуальних світів, електронних книг за допомогою смартфонів, ноутбуків, використання мобільних засобів зв'язку. Все це призводить до культурних трансформацій освітнього процесу та інтелектуального розвитку студентів.

Висновки

Нинішній етап інформатизації суспільства пов'язаний із повсюдним впровадженням персональних комп'ютерів, гаджетів, у тому числі і мобільних, компактних засобів тиражування та зберігання інформації, широким поширенням телекомунікацій, мобільного зв'язку й Інтернету, розвитком соціальних мереж. Це призводить до культурних трансформацій міста під впливом інформатизації суспільства. Як зазначили низка дослідників, «під наростаючим пресингом практики застосування все більш могутніх медіа-мереживних технологій, стереотипне уявлення про суспільство як про систему інститутів піддається глибокій ерозії. Ця ерозія визначає відчуження індивіда вже не у соціум, а у віртуальний мереживний світ, що породжується практикою застосування інформаційних, недійних та комунікаційних технологій [6, с. 78]. І містах змінюється не тільки соціум, а й культурні заклади, центри дозвілля тощо. Міський житель під впливом таких зрушень в епоху комп'ютерних технологій змушений швидко реагувати на такі зміни. Тобто інформатизація призводить до корінної зміни змісту праці, яка все більше набуває форми творчої, інтелектуальної діяльності, що в принципі забезпечує духовний розвиток людини. Отже, інформатизація привела до складних соціокультурних зрушень у комунікаційному середовищі, отже, і в середовищі життєвому. Сьогодні людей у містах оточує реальний природний світ і штучний інформаційно-символічний всесвіт, створений розвитком знакових систем масових аудіо-візуальних комунікацій. У сучасних умовах відбувається трансформація людської діяльності за рахунок впливу інформаційних систем та комунікацій.

Список літератури

1. Тофлер Е. Третя хвиля. / 3 англ.. пер. А. Євса. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с. // Електронний доступ: (<http://www/1576.ua/books/7231>).
2. Дротянко Л.Г. Філософія наукового пізнання: підруч. / Л.Г. Дротянко. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 224 с.
3. Информационное общество: Сб. – М.: ООО «Издательство И74АСТ», 2004. – 507, [5] с. – (Philosophi)].
4. Кастельс М. Информационный город. Информационная технология, экономическое реструктурирование и регионально-городской процесс. // Электронный доступ : (http://www/lesurbanistes.blogspot.com/2009/blog-post_14.html).
5. Горохов В.Г., Розин В.М. Введение в философию техники. // В.Г. Горохов, В.М. Розин – М.: Инфра-М 1998. – 224 с.
6. Ціннісні орієнтації сучасного інформаційного суспільства / В.С. Пазенок, В.В. Лях, О.М. Соболев, Р.В. Самчук, Г.П. Ковадло, Я.В. Любимий, С.Л. Шевченко, В.К. Федорченко, Н.А. Фоменко, О.А. Кручек. – К., 2013 р. 406 с.
7. Радионова Л.А. Город как социальная система: хрестоматия / Л.А. Радионова; Харьков нац. ун-т гор.хоз-ва им. А.Н. Бекетова. – Харьков ХНУГХ им. А.Н. Бекетова, 2016. – 163 с.

О.И. Кравченко

ИНФОРМАТИЗАЦИЯ ОБЩЕСТВА КАК ФАКТОР КУЛЬТУРНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ГОРОДА

В статье осуществляется философский анализ культурных трансформаций города в условиях информатизации общества на рубеже XX-XXI ст. и устанавливаются их особенности.

Ключевые слова: информатизация, информационное общество, культурные трансформации, средства массовой информации.

O. Kravchenko

INFORMATIZATION OF SOCIETY AS A FACTOR OF CULTURAL TRANSFORMATION OF CITY

The analysis of cultural transformations of the city under the conditions of informatization of society on the cusp of the XX and XXI centuries is represented in the article.

Keywords: informatization, informative society, cultural transformations, mass media.